

Sygn. akt I C 39/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 listopada 2020 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia Rafał Kubicki

Protokolant sekretarz sądowy Agnieszka Grandys

po rozpoznaniu w dniu 17 listopada 2020 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa A. W. (1) i A. W. (2)

przeciwko

Raiffeisen Bank (...) w W. - Oddział w Polsce z siedzibą w W.

o ustalenie nieważności, ewentualnie o ustalenie bezskuteczności, ewentualnie o zapłatę

I. oddała powództwo w zakresie żądania ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...), sporządzonej w dniu 4 grudnia 2008 r., zawartej w dniu 5 grudnia 2008 r. pomiędzy powodami, a poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A. Oddział w Polsce z siedzibą w W.,

II. ustala bezskuteczność wobec powodów postanowień: § 2 ust. 1 zd. drugie, § 6 ust. 6 (fragment: „uwzględniając możliwe wahania kursowe w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej”), § 14 ust. 1 umowy opisanej w punkcie I. wyroku,
a także: § 2 pkt 2 i 12, § 7 ust. 4, § 9 ust. 2, § 11 ust. 1 i 2 oraz § 23 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) nr (...), stanowiącego część wymienionej umowy,

III. oddała powództwo o ustalenie bezskuteczności wobec powodów pozostałej części § 6 ust. 6 umowy opisanej w punkcie I. wyroku oraz § 9 ust. 1 Regulaminu opisanego w punkcie II wyroku,

IV. oddała powództwo ewentualne o zapłatę,

V. zasądza od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 6.417 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Rafał Kubicki

Sygn. akt I C 39/20

UZASADNIENIE

Powodowie: A. W. (2) i A. W. (1) – po rozszerzeniu powództwa pismem procesowym z 17.09.2020 r. – zażądali ostatecznie od Raiffeisen Bank (...) w W. Oddział w Polsce:

- ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr (...), sporządzonej w dniu 4 grudnia 2008 r., zawartej w dniu 5 grudnia 2008 r. pomiędzy powodami, a poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A. Oddział w Polsce z siedzibą w W., ewentualnie

- ustalenia bezskuteczności wobec powodów postanowień: § 2 ust. 1 zd. drugie, § 6 ust. 6, § 14 ust. 1 ww. umowy, a także: § 2 pkt 2 i 12, § 7 ust. 4, § 9 ust. 1 i 2, § 11 ust. 1 i 2 oraz § 23 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...), ewentualnie

- zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów kwot: 24.868,39 zł i 16.719,10 (...) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty,

W uzasadnieniu wskazali, że umowę zawarli jako konsumenci na nabycie prawa własnościowego spółdzielczego do lokalu mieszkalnego. Umowa została zawarta na kwotę kredytu, którą indeksowano do franka szwajcarskiego według kursu kupna tej waluty z „Tabeli kursów walut obcych” obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy kredytu, zaś spłata rat kapitałowo–odsetkowych dokonywana miała być w złotych polskich po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży (...) z „Tabeli kursów walut obcych” obowiązującej w Banku w dniu spłaty. Zarzucili pozwanemu, że:

1) umowa jest nieważna jako sprzeczna z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego i art. 353¹ Kodeksu cywilnego (k.c.), a także z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), ponieważ świadczenie kredytobiorców nie zostało jednoznacznie określone, a jego wartość została uzależniona od woli pozwanego, ponadto powodowie w dniu podpisania umowy nie znali kwoty kredytu w (...), co więcej - nie znali kursu, po jakim kwota w PLN zostanie przeliczona na (...), a zgodnie z umową byli zobowiązani spłacić kredyt w (...) w tej walucie ustalone było saldo kredytu, od którego liczone były raty, niemożliwe było też określenie na podstawie umowy wysokości rat;

2) jednocześnie wymienione postanowienia umowy i regulaminu stanowią klauzule abuzywne, spełniające wszystkie przesłanki art. 385¹ § 1 k.c., a po wyeliminowaniu wynikającego z nich mechanizmu indeksacji brakowałoby w umowie zasad ustalania wysokości kredytu (zadłużenia) i wysokości świadczenia kredytobiorców, co jest dodatkowym argumentem przemawiającym za nieważnością umowy;

3) w związku z tym należy jest im zwrot wszystkiego, co świadczyli w wykonaniu nieważnej umowy w okresie od 15 stycznia 2010 do 21 października 2019 r., przy czym nie ma podstaw do zastosowania „teorii salda”, ponieważ strony mają odrębne roszczenia o zwrot wszystkiego, co sobie świadczyły („teoria dwóch kondykcji”);

4) powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia w sprawie o zapłatę wynikać będzie nie z wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu,

5) nie ma w tej sprawie podstaw do twierdzenia, że skutki nieważności umowy byłyby dla powodów niekorzystne, ponieważ w tym zakresie decydująca powinna być wola wyrażona przez konsumentów.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości, wskazując, że: nie ma podstaw do ustalania nieważności lub bezskuteczności umowy, powodowie nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności i bezskuteczności jej postanowień, powodowie mieli możliwość negocjowania umowy, byli należycie informowani o ryzyku związanym z umową, a kwestionowane postanowienia zostały z nimi indywidualnie uzgodnione, umowa została ukształtowana jednoznacznie, zgodnie z dobrymi obyczajami oraz bez rażącego naruszenia interesów powodów jako konsumentów, nie kształtował dowolnie kursu (...), powodowie nie zdecydowali się na zawarcie aneksu, który umożliwiałby im dokonywanie spłat bezpośrednio w walucie indeksacyjnej, mimo takiej możliwości od 2009 r., ponadto 1.07.2013 r. wprowadził regulamin, w którym jasno opisał mechanizm ustalania kursów. Ponadto pozwany wskazał na skutki aneksu, na podstawie którego powodowie zmienili na (...) spłatę rat.

Sąd ustalił, co następuje:

Analiza twierdzeń zawartych w pismach stron i niekwestionowanych przez nie wzajemnie dokumentach wskazuje, iż za bezsporne można uznać, że:

Powodowie zawarli 5.12.2008 r. umowę o kredyt hipoteczny (...), sporządzoną 4 grudnia 2008 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego – (...) S.A. Oddział w Polsce z siedzibą w W., mając status konsumentów. Umowa została poprzedzona ich wnioskiem kredytowym (k. 103), w którym kwotę wnioskowanego kredytu oznaczyli w walucie polskiej (200.000 PLN), wskazując jako walutę kredytu (...)(...) z okresem spłaty 480 miesięcy. Podpisali przy tym oświadczenie (k. 109), że są świadomi ryzyka związanego z kwestią ryzyka kursowego oraz możliwych wynikających z tego zmian wysokości zobowiązania i rat, jak również, że kredyt zostanie wypłacony w PLN i rezygnują z zaciągnięcia kredytu

w złotówkach. Potwierdzili, że znane są im postanowienia Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez pozwanego w odniesieniu do kredytów indeksowanych do waluty obcej. Podobne oświadczenie powodowie złożyli przy zawieraniu umowy (k. 122). W umowie Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 185.000 zł na zakup lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym przez powodów - kredyt indeksowany do waluty obcej (...), okres kredytowania 480 miesięcy, przewidziana

w walucie polskiej w wysokości 2.775 zł (§ 2 ust. 1-5). Raty miesięczne, obejmujące kapitał i odsetki, pobierane z rachunku wskazanego przez kredytobiorców

w oddzielnym dokumencie, stanowiącym pełnomocnictwo dla Banku (§ 6). Oprocentowanie kredytu zmienne, stanowiące sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (...), szczegółowe zasady zmiany określone zostały w „Regulaminie kredytu hipotecznego udzielanego przez (...), stanowiącym integralną część umowy, podobnie jak zasady wypłaty kredytu (§ 3 umowy i § 5 regulaminu). Zgodnie z regulaminem w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej: kredyt był udzielany w złotych (§ 4 ust. 1), uruchomienie kredytu miało następować w PLN według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków lub poszczególnych transz, zaś

w przypadku gdyby wypłacone środki nie pokrywały kwoty zobowiązania lub inwestycji, na poczet której udzielono kredytu, kredytobiorca był zobowiązany do pokrycia ewentualnej różnicy (§ 7 ust. 4 i 5), saldo kredytu miało być wyrażone w walucie obcej, raty spłaty miały być wyrażone w walucie obcej i pobierane z rachunku bankowego kredytobiorców prowadzonego w PLN, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty (§ 9 ust. 2). Tabelę zdefiniowano jako Tabelę kursów walut obcych obowiązującą w Banku (§ 2 pkt 12). Żadne postanowienie nie wskazywało, w jaki sposób ustala się kursy w (...). Kwota kredytu została wypłacona w walucie polskiej. Od 12.12.2008 r. z rachunku powodów pobierane były raty – w PLN, przeliczane przez bank na (...) (wg kursu tej waluty banku) dla pomniejszenia salda zadłużenia prowadzonego w tej walucie (zaświadczenie pozwanego banku z 6.11.2019 r. k. 46). W dniu 2.10.2012 r. strony podpisały aneks nr (...) do umowy datowany na 28.09.2012 r., w którym postanowiły, że odtąd spłata kredytu następowała będzie w walucie (...) poprzez pobieranie przez bank środków z rachunku bankowego w walucie (...), który został przewidziany w aneksie jako nowe źródło spłaty. Jest bezsporne, że od 15.01.2010 r. do dnia zawarcia tego aneksu powodowie spłacili pozwanemu łącznie 24.868,39 zł, a po dniu zawarcia aneksu do 21.10.2019 r. spłacili 16.719,10 (...) (twierdzenie pozwu niezaprzeczone przez pozwanego). Jest też bezsporne (twierdzenia pozwanego niezaprzeczone przez powodów), że w wyniku wdrożenia rekomendacji S wydanej przez Komisję Nadzoru Finansowego zasady ustalania kursów zostały uregulowane w stosowanym przez pozwanego regulaminie kredytu hipotecznego – w obowiązującym od kwietnia 2009 r § 15 ust. 8 regulaminu wskazano, że kursy walut obcych ustalane są przy uwzględnieniu średnich kursów walut ogłaszanych przez NBP, bieżącej sytuacji na rynku walutowym, aktualnej pozycji walutowej banku, przewidywania kierunku zmiany kursów. Regulamin był kilkakrotnie zmieniany, a powodowie nie skorzystali z prawa wypowiedzenia umowy. Zasady ustalania kursu zostały dodatkowo uszczegółowione w ramach zmiany regulaminu wchodzącej w życie 1 lipca 2016 r. – doprecyzowano definicję kursów średnich międzybankowych oraz wprowadzono wzór, na podstawie którego dokonywana jest kalkulacja kursu kupna waluty oraz kursu sprzedaży waluty.

W dacie zawarcia spornej umowy powódka pracowała jako księgowa, zaś powód był i jest szklarzem. Nie zarabiali w (...). Powodowie osiągnęli zdolność kredytową na potrzebną im sumę kredytu wyłącznie w ofercie kredytu

indeksowanego do (...). Cena mieszkania wyrażona była w PLN. Do umowy nie został dołączony harmonogram spłaty kredytu, powodowie otrzymali go później. W dacie umowy nie znali kwoty kredytu wyrażonej w (...), nie znali też kursu, po którym zostanie przeliczony kredyt do wypłaty, ani kursu, po którym do dnia aneksu następować będzie spłata. Po 12 latach regularnej spłaty saldo wyrażone w (...) nie zmalało, lecz skutek wzrostu kursu waluty znacznie wzrosło. Od daty aneksu powodowie samodzielnie kupowali franki i spłacali w walucie obcej. Przed podpisaniem aneksu nie mieli możliwości spłaty w (...). W dacie umowy nie prowadzili działalności gospodarczej. Podpisując umowę i dołączone oświadczenie, rozumieli, że będą możliwe wahania kursowe, ale nie rozumieli, że bank będzie dokonywał przeliczeń wg własnych kursów (dowód: zeznania powodów k. 222-224).

Sąd zważył, co następuje:

Opisany wyżej stan faktyczny ustalony został na podstawie niekwestionowanych co do treści i pochodzenia dokumentów oraz wiarygodnych zeznań powodów. Zastrzec należy przy tym, że przedstawione przez obie strony orzeczenia sądów wydane w innych sprawach, ponadto pochodzące od innych organów stanowiska, rekomendacje i raporty mogą być traktowane tylko w kategorii niewiążących Sądu opinii i rozwinięć argumentacji strony.

Strony różniły się nie tyle co do faktów (to w odniesieniu do obowiązków informacyjnych banku przy zawieraniu umowy), co do oceny skutków podpisanych między nimi umowy.

Sąd oddalił jako nieprzydatny dla rozstrzygnięcia wnioski pozwanego dotyczące zeznań świadków: A. S. (1) i A. W. (3) – pracowników banku, ponieważ według tezy dowodowej pozwanego (pkt 4 odpowiedzi na pozew) nie mieli oni kontaktu z powodami, nie znają okoliczności tej sprawy, zaś zeznawanie na okoliczności teoretyczne, związane z genezą, celem, konstruowaniem i wykonywaniem tego typu umów przez bank oraz realiów rynkowych i ekonomicznych z tym związanych Sąd uznał za zupełnie oderwane od sedna sporu w tej sprawie, którym było ukształtowanie tego konkretnego stosunku prawnego.

Ustalenie nieważności umowy kredytu jest przedmiotem żądania głównego pozwu. Żądaniem ewentualnym wobec niego jest ustalenie bezskuteczności postanowień umowy. Kolejnym żądaniem ewentualnym jest żądanie zapłaty.

Omawiane tu żądania powodów są osadzone w art. 189 k.p.c., który wymaga od strony żądającej ustalenia wykazania interesu prawnego. Sąd podziela argumentację powodów, że mają oni interes prawny w żądaniu nieważności umowy, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia o zapłatę wynikać będzie nie z sentencji wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu,

Sąd nie podzielił argumentacji ani obu roszczeń powodów opartych na zarzucie nieważności umowy.

Nieważność lub nieskuteczność umowy powodowie wywodzili w pierwszym rzędzie z niedozwolonego charakteru postanowień umownych dotyczących sposobu waloryzacji kwoty udzielonego jej kredytu, podnosząc, że zostały one ukształtowane sprzecznie z przepisami art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe – definiującymi umowę kredytu bankowego - oraz art. 353¹ k.c., z którego wynika, że strony mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego.

Na gruncie niniejszej sprawy w ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że na podstawie umowy podpisanej przez strony w 2008 r. poprzednik prawny pozwanego udzielił kredytobiorcom (bezsponnie będącym w tym stosunku konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c.) kredytu na podstawie wzoru umowy, o czym świadczą zeznania powodów, w których wskazywali oni na przekazywanie gotowych wzorców do zapoznania się z nimi i do podpisu. Kredyt został udzielony w walucie polskiej, co potwierdza zarówno treść umowy, jak i waluta wypłaty. Nie był to kredyt walutowy, lecz złotowy – indeksowany do waluty obcej, ponieważ i wypłata, i spłata następowały

w złotych. Nie ulega wątpliwości, że poprzednik prawny pozwanego postawił do dyspozycji powodów określoną kwotę w walucie polskiej, a zadłużenie mieli spłacać również w tej walucie.

Postanowienia umowy w ocenie Sądu spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (PLN), cel, na jaki został udzielony, zasady

i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany przy zastosowaniu wskaźników stałych (stała marża), łatwych do ustalenia i powszechnie dostępnych (stopa referencyjna LIBOR 3M) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu miała być waloryzowana (indeksowana) kursem waluty obcej przez ustalenie wysokości sumy kredytowej wypłaconej w walucie polskiej w walucie obcej,

a następnie ustalanie wartości spłaty dokonanej w walucie polskiej i wysokości pozostałego do spłaty zadłużenia również w tej walucie. Art. 358¹ § 2 k.c. wprost przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyroki SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 339/06). Umowa stron mieści się zatem

w konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego i stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant, o czym świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, jakie nastąpiło

z dniem 26.08.2011 r. Postanowienia dotyczące kwoty i waluty kredytu (PLN) stawianego do dyspozycji powodów, jego celu i wysokości odsetek, prowizji, a także terminy, w jakich powodowie mają dokonać spłaty, zostały sformułowane jednoznacznie i w sposób zgodny z przepisami art. 69 prawa bankowego.

W tym aspekcie trudno uznać, aby umowa stron w swoim głównym kształcie – pomijającym mechanizm indeksacji – naruszała wskazany przepis prawa bankowego lub wynikającą z art. 353⁽¹⁾ k.c. zasadę swobody umów, względnie w jakikolwiek sposób naruszała inne przepisy prawa lub zasady współżycia społecznego. Innymi słowy, tylko mechanizm indeksacji określony w zacytowanych wyżej postanowieniach umownych narusza zasadę swobody umów i zasady współżycia społecznego. W odniesieniu do obu tych kategorii zasad trzeba wskazać, że rozpoznanie setek podobnych spraw oraz przesłuchanie w nich powodów na okoliczności towarzyszące zawarciu umowy pozwoliło Sądowi na wyrobienie sobie ogólnego poglądu, aktualnego również w tej konkretnej sprawie, że konsumenci przystępujący do zawarcia umowy formularzowej kredytu indeksowanego do waluty obcej nie rozumieli wystarczająco mechanizmu indeksacji zastosowanego przez bank, postanowienia określające ten mechanizm nie były określone jednoznacznie dla nich jako osób, którym nie można przypisać pełnej świadomości ekonomicznej i prawnej, a obowiązek informacyjny banku - jako instytucji, którą kredytobiorcy obdarzali zaufaniem, ponieważ w historii polskiej bankowości nie zdarzyły się wcześniej na taką skalę podobne sytuacje jak te dotyczące (...) - był niewystarczający. Przytoczony został na odparcie takich ocen argument, że konsumenci zawierają również kredyty typowo walutowe, które wobec tego należałoby kwalifikować podobnie. Sytuacja jest tu jednak inna. Po pierwsze, kredyty walutowe (dewizowe) udzielane są osobom, które zarabiają w walucie obcej, stanowiącej przedmiot kredytu, więc dla nich taki kredyt nie jest de facto kredytem branym w walucie obcej. Po drugie, takich osób jest stosunkowo niewiele. Problem kredytów indeksowanych do (...) dotyczy zaś ogółu społeczeństwa – całej rzeszy konsumentów od najniższego poziomu świadomości ekonomiczno-prawnej, której celem było nie obracanie walutą obcą, lecz zaspokojenie podstawowej potrzeby życiowej, jaką jest własne mieszkanie. Praktyka wskazuje, że większość nie miała wyboru pomiędzy kredytem typowo złotowym, a indeksowanym, dlatego - kierowana potrzebą zakupu mieszkania – udawała się do banku po to, by uzyskać jedyny dostępny produkt, a banki – wykorzystując tę potrzebę – produkt ten masowo sprzedawały. Banki przekonują, że ryzyko obciążało obie strony, ponieważ frank szwajcarski mógł w kursie do złotego zarówno zmaleć, jak i wzrosnąć. Tak – ale po jednej stronie mamy wartość w postaci stabilności kapitałowej banku (osoby prawnej), a po drugiej stronie wartość w postaci stabilności finansowej rodziny,

z wszystkimi tego poważnymi konsekwencjami społecznymi. Strony nie były równorzędnymi stronami nie tylko w rozumieniu poziomu świadomości ekonomiczno-prawnej, przewagi organizacyjnej, wpływu na treść zawieranej umowy, ale i stopnia zagrożenia związanego ze zmianą (w przypadku konsumentów wzrostem) kursu waluty. Reasumując, obowiązkiem banku było zaoferowanie produktu zrozumiałego dla konsumenta, nieobarczonego nadmiernym ryzykiem finansowym oraz należyte poinformowanie klienta zarówno o istocie produktu, jak i o stopniu niebezpieczeństwa. Obowiązek ten w każdym z tych aspektów nie został wykonany. Jest oczywiste, że powodowie nie tylko nie byli w stanie oszacować kwoty, którą będą musieli świadczyć w przyszłości (co da się jeszcze wytłumaczyć ideą indeksacji), ale przede wszystkim nie byli w stanie oszacować zagrożenia, jakie niesie im indeksacja. W części dotyczącej mechanizmu indeksacji naruszało to zarówno zasadę swobody umów, jak i zasady współzycia społecznego – dobre praktyki handlowe i lojalność kontrahenta. Oświadczenia, które powodowie podpisali przy składaniu wniosku kredytowego i przy zawarciu umowy, wbrew intencjom pozwanego tylko potęgują wydzźwięk powyższych wniosków. Ich podpisanie było warunkiem złożenia wniosku kredytowego, a następnie zawarcia umowy. Oświadczenia były formularzowe – narzucone przez bank bez realnego wpływu konsumentów na ich treść i bez zrozumienia przez konsumentów wagi i znaczenia, jaką niesie treść oświadczenia.

Niniejsza sprawa jest o tyle szczególna, że bezspornie powódka jest księgową, a w dacie umowy miała wykształcenie wyższe ekonomiczne. Z drugiej strony, jej mąż (szklarz) – jak wynika z przesłuchania stron – powierzył jej zupełnie załatwienie sprawy spornej tu kredytu, a ponadto zawierzył pracownikowi prowadzącemu obsługę. W takiej sytuacji powstaje pytanie, czy opisaną wyżej rzeszę kredytobiorców „(...)” należy dzielić w kontekście rozstrzygnięcia sprawy na grupy różniące się poziomą wiedzy społecznej i zawodowej. W ocenie Sądu – nie, ponieważ wszelkie tego typu zabiegi skazane są na niepowodzenie z powodu wielości i nieostrości stanów faktycznych w podobnych sprawach. Podział społeczny może być tylko jeden – przedsiębiorcy i konsumenci, zaś osoby pozostające w jednej z tych grup powinny być traktowane przez prawo jednolicie.

Wpływ treści art. 58 § 3 k.c. na mechanizm indeksacji będzie kontynuowany przy omawianiu abuzywności, ale już tu trzeba sygnalizować, że abuzywność części postanowień umowy wyprzedza jako regulacja szczególna zastosowanie art. 58 § 3 k.c. Art. 58 ogranicza w § 3 sankcję nieważności czynności prawnej zawierającej elementy kilku umów tylko do jej niektórych nieistotnych postanowień, dotkniętych nieważnością (a nawet części tzw. podzielnej czynności prawnej), postanawiając, że

w pozostałej części czynność pozostaje w mocy, jeżeli tylko z okoliczności nie wynika, że bez dotkniętych nieważnością postanowień strony nie dokonałyby jej, co jest kwestią ustaleń faktycznych. Może się na przykład niekiedy okazać, że zastrzeżone

w umowie odsetki są rażąco wygórowane tylko w pewnym zakresie, a w pozostałej części, wyższej od ich ustawowej wysokości, nie są nadmierne. W takim wypadku postanowienie umowy zastrzegające rażąco wygórowane odsetki byłoby nieważne tylko w takiej części, w jakiej - w okolicznościach sprawy - zasady współzycia społecznego ograniczają zasadę swobody umów (art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 i 3)

i zabraniają zastrzeżenia odsetek nadmiernych (tak w wyroku SN z 8 stycznia 2003 r., II CKN 1097/00, LexPolonica nr 358498, OSNC 2004, nr 4, poz. 55). Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nieważnością dotknięte są essentialia negotii danej czynności prawnej; wówczas cała czynność jest nieważna. Dobrym przykładem jest tu stwierdzenie przez Sąd Najwyższy w wyroku z 5 lutego 2002 r., II CKN 726/00, LexPolonica nr 2412914, że sprzeczność z prawem zawartego w umowie sprzedaży postanowienia o cenie powoduje, że cała umowa jest nieważna (Stanisław Rudnicki, Komentarz LEX do art. 58 k.c.).

W niniejszej sprawie nie ma podstaw do ustalenia, że strony nie zawarłyby umowy pozbawionej mechanizmu indeksacji. Decydujące przy tym ustaleniu nie mogą być obecne deklaracje stron w tym przedmiocie – z tego prostego względu, że należy je traktować jako element taktyki procesowej. Gdyby były decydujące, to w sprawach z umów pożyczek z lichwiarskimi odsetkami nie można byłoby uznawać za nieważne odsetek w części zawierającej zawyżenie tylko z tej przyczyny, że sprzeciwia się temu lichwiarz. Konsumenci z reguły obstają przy skrajnym żądaniu unieważnienia umów indeksowanych w całości, zaś banki – przy przeciwnym żądaniu oddalenia powództwa w całości, z ewentualnie nieistotną kwotowo korektą polegającą na oparciu indeksacji nie o kursy z tabel banku, lecz

kursy średnie Narodowego Banku Polskiego. Gdyby w latach 2007-2010 znane było obecne zjawisko powszechnego podważania kredytów „(...)” banki byłyby zmuszone do wypracowania innej – łagodniejszej i czytelniejszej dla klientów oferty kredytów mieszkaniowych, a klienci oczywiście by z niej korzystali. Nie można wykluczyć, że byłaby to oferta zbliżona w skutkach finansowych do modelu, który wynika z wyroku wydanego w tej sprawie. Inną sprawą jest, czy LIBOR 3M nie był funkcjonalnie przypisany do kredytów złotych nieindeksowanych. Obecnie nie liczy się geneza poszczególnych zapisów umownych, a tylko kształt umowy pozostającej po usunięciu nieważnych postanowień umownych i faktyczna możliwość wykonania umowy w pozostałym kształcie. Po usunięciu mechanizmu indeksacji, który nie dotyczył świadczeń głównych stron, umowa kredytu nadaje się do utrzymania.

Z art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, wbrew wywodom powodów nie są sprzeczne z naturą stosunku. Gdyby tak było, kredyty indeksowane nie zostałyby wskazane w przepisach jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Co do zasad współzycia społecznego jako podstawy ustalenia nieważności umowy, Sąd uznaje natomiast, że chodzi o klauzulę generalną, która powinna być wykorzystywana przez Sąd w sytuacji, gdy inne regulacje ustawowe nie dają stronie pokrzywdzonej nierównym stosunkiem prawnym wystarczającej ochrony prawnej. Zasady współzycia społecznego można traktować równoważnie z dobrymi obyczajami, które stanowią jedną z przesłanek ustalenia bezskuteczności poszczególnych postanowień umowy a zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. i pozytywna ocena Sądu ich naruszenia przedstawiona zostaje poniżej – właśnie w ramach analizy tego przepisu.

Czym innym jest ocena poszczególnych postanowień umownych, które na gruncie regulacji szczególnej (art. 385¹ § 1 k.c.) mogą być uznane za postanowienia abuzywne – niewiążące powodów jako konsumentów. Choć prowadzi to w pewnym zakresie do podobnych wniosków. Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3).

Zakwestionowany w pozwie mechanizm waloryzacji odwoływał się do dwóch różnych rodzajów kursu waluty indeksacyjnej, których wysokość miała wynikać z tabeli stosowanej przez bank, przy czym sama umowa nie definiowała precyzyjnie

i dokładnie sposobu, w jaki bank miał ustalać te kursy. Sąd Okręgowy podziela te poglądy orzecznictwa, w myśl których postanowienia zawierające uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej nie dotyczą głównych świadczeń stron umowy kredytu w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ § 1 zdanie drugie k.c., albowiem co do zasady regulują tylko mechanizm ich waloryzacji, tj. umownej zmiany wartości świadczenia głównego (por. m.in. wyrok SN z 22.01.2016 r., I CSK 1049/14, wyrok SN z 1.03.2017 r., IV CSK 285/16, wyrok SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16, podobnie uzasadnienia wyroków SA w Białymstoku w sprawach I ACa (...) i I ACa (...)). Nawet gdy przyjąć pogląd odmienny (jak to uczynił SN w wyrokach z 4.04.2019 r., III CSK 159/17 i 9.05.2019 r., I CSK 242/18), i tak należałoby dojść do wniosku, że postanowienia te nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, dlatego nadają się do oceny pod kątem abuzywności.

Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają takiej kontroli jedynie pod warunkiem, że zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Takie rozwiązanie ustawowe, wywodzące się z art. 4 ust. 2 dyrektywy

93/13, opiera się na założeniu, zgodnie z którym postanowienia określające główne świadczenia stron zazwyczaj odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta, gdyż do ich treści strony przywiązują z reguły największą wagę. W związku z tym zasada ochrony konsumenta musi ustąpić ogólnej zasadzie autonomii woli obowiązującej w prawie cywilnym. Wyłączenie spod kontroli nie może jednak obejmować postanowień nietransparentnych, gdyż w ich przypadku konsument nie ma możliwość łatwej oceny rozmiarów swojego świadczenia i jego relacji do rozmiarów świadczenia drugiej strony. Z tą ostatnią sytuacją mamy do czynienia w przypadku analizowanej klauzuli waloryzacyjnej. Interpretując art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 w podobnym kontekście, Trybunał Sprawiedliwości UE uznał, że „wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta

z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by rzeczony konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne” W wyroku

z 26 marca 2019 r. w sprawach C (...) i C (...) ((...) SA przeciwko A. S. (2) S. oraz (...) SA przeciwko A. L. M. i V. R. R., pkt 54) Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył z kolei, by sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na odwołaniu się do kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych.

Co do powyższych też Sąd Okręgowy w Olsztynie aprobuje uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r. (I CSK 242/18).

Oznacza to, że postanowienia dotyczące mechanizmu indeksacji podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W przypadku uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, konieczne staje się też rozważenie tego skutków.

Należy zauważyć wejście w życie ustawy z dnia 29.07.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (tzw. ustawa antyspreadowa). Powołana regulacja - w odniesieniu do wcześniej zawieranych umów o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż polska i w zakresie części tego kredytu pozostałego do spłacenia - przewidziała obowiązek zawarcia w umowie szczegółowych zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. Wejście w życie ustawy antyspreadowej do umowy nie wyłącza możliwości badania umowy pod kątem zawartych w niej niedopuszczalnych klauzul. Ustawa antyspreadowa nie wprowadziła żadnych zapisów, które z mocy prawa wchodziłyby do treści umów kredytowych denominowanych lub indeksowanych do walut obcych zamiast dotychczasowych postanowień tych umów. Przewidziała jedynie możliwość bezpłatnej zmiany umowy oraz spłatę takich kredytów bezpośrednio w walucie obcej, nie przewidując jednak żadnych sankcji w przypadku niedokonania stosownych zmian, ani żadnych konsekwencji w przypadku decyzji kredytobiorcy o dokonywaniu spłat

w walucie polskiej. Oznacza to, że ustawodawca nie wyłączył dopuszczalności badania wcześniej zawartych umów kredytowych pod kątem ewentualnej abuzywności ich postanowień, którą to abuzywność oceniać należy oczywiście z uwzględnieniem wszystkich okoliczności, w tym działań i zaniechań obu stron tych umów.

Mechanizm indeksacji zawarty w umowie i regulaminie przewidywał, że wartość świadczenia będzie ustalana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej. Kwota wypłaconego powodowi kredytu miała zostać przeliczona na (...) według kursu kupna tej waluty ustalanego według zasad obowiązujących w banku i obowiązującego w dacie wypłaty kredytu, a następnie wysokość zobowiązania do spłaty, jak również rozliczenie kolejnych spłat

dokonywanych w walucie polskiej miały być przeliczane na walutę (...) według kursu sprzedaży ustalanego przez bank na takiej samej zasadzie. Również kurs przyjęty do tych rozliczeń był ustalany przez bank w ramach tzw. tabeli kursów, zaś przesłanki takich ustaleń nie zostały precyzyjnie, jasno i dokładnie określone w zapisach umowy stron. Zmiana sposobu ustalania kursu pozostawała w zasięgu możliwości banku, skoro stosował go na mocy wewnętrznych decyzji, których nie musiał uzgadniać ze swoimi klientami, w tym z kredytobiorcami takimi jak powodowie.

Zgodnie z utrwalonym już orzecznictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym dla uznania, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa (...) - wyrok SA Warszawa z dnia 14-06-2013 r., z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa (...), wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa (...)). Sytuacje braku "uzgodnienia indywidualnego" dla postanowień inkorporowanych do umowy trafnie definiuje W. P. (w: Kodeks cywilny Komentarz do art. 1-449 10. Tom I, red. prof. dr hab. Krzysztof Pietrzykowski, 2015, Wydawnictwo: C.H. Beck, wydanie 8), wskazując, że ma ona miejsce nie tylko wtedy, gdy konsument związany jest wzorcem z mocy art. 384 k.c., ale także wtedy, gdy doszło - za zgodą obu stron - do inkorporowania wzorca, albo niektórych jego postanowień, do treści umowy. W takiej bowiem sytuacji można mówić o "postanowieniach umowy przejętych z wzorca". Takie postanowienia wzorca, mimo odmiennego od określonego w art. 384 k.c. trybu wiązania, nadal nie są postanowieniami "uzgodnionymi indywidualnie", chyba że konsument miał na ich treść "rzeczywisty wpływ". "Rzeczywisty wpływ" konsumenta nie zachodzi, jeżeli "wpływ" ten polega na tym, że konsument dokonuje wyboru spośród alternatywnych klauzul sformułowanych przez przedsiębiorcę (por. M. B., w: (...), t. 5, 2013, s. 761; M. J., Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, MoP 2000, Nr 11; M. L., Materialna ochrona konsumenta).

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego, szczególnie z wiarygodnych zeznań powodów, wynika, że sporne postanowienia nie zostały uzgodnione indywidualnie, gdyż powodowie nie mieli rzeczywistego wpływu na treść postanowień w zakresie kursów przyjętych do rozliczeń kredytu, przy wyrażeniu zgody na objęcie kredytu powyższymi klauzulami indeksacyjnymi. Zgoda na przyjęcie zaproponowanych przez bank postanowień warunkowała udzielenie kredytu. Powodowie nie mieli realnego wyboru rodzaju kredytu. W sprawie niniejszej o abuzywności postanowienia umownego decydowała jego treść - a nie sposób inkorporowania treści wzorca do umowy - dlatego zasadniczym była ocena ukształtowania w nim praw i obowiązków konsumenta, co oznacza, że jej zapisy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

Dalej należało rozważyć, czy wynikające z tych postanowień prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy konsumentów. Tu ocena Sądu idzie w kierunku podobnym do tego, który wskazany był przy ocenie ważności mechanizmu indeksacji.

Kwestionowane postanowienia umowy wskazywały na dwa rodzaje kursów – pierwszy do ustalenia wysokości kredytu w tej walucie po jego wypłacie w walucie polskiej oraz drugi do ustalenia wysokości kolejnych rat spłaty w PLN. Pierwszy z nich określono jako kurs kupna, a drugi – jako kurs sprzedaży (...). Jak wiadomo powszechnie kurs kupna to w pewnym uproszczeniu kurs, po którym deklarowane jest kupno danej waluty, a kurs sprzedaży to kurs, po którym deklarowana jest jej sprzedaż, względnie kursy, według których będą rozliczane takie transakcje. Kurs kupna z reguły jest niższy od kursu sprzedaży, a że tak było zawsze w okresie wykonywania umowy stron potwierdza opisany powyżej sposób ustalania ich wysokości w pozwanym Banku. Różnica między tymi kursami, czyli tzw. spread walutowy, w uproszczeniu powinien zawierać w sobie koszt zakupu waluty i marżę (zysk) towarzyszący jej sprzedaży. Naliczenie

spreadu ma ekonomiczne uzasadnienie w przypadku rzeczywiście zawieranych transakcji kupna i sprzedaży waluty, gdzie są ponoszone rzeczywiste koszty i można oczekiwać wynagrodzenia za rzeczywiście powzięte czynności. Nie ma natomiast uzasadnionych podstaw stosowanie spreadu przy rozliczaniu wypłaty i spłaty kredytu udzielanego, wypłacanego i spłacanego w walucie polskiej, a jedynie waloryzowanego kursem waluty obcej. W przypadku takiego kredytu nie dochodzi bowiem do żadnych realnych transakcji walutowych związanych bezpośrednio z udzieleniem kredytu, a jedynie do szeregu obliczeń matematycznych, których celem jest określenie wartości kredytu udzielonego w PLN oraz wartości poszczególnych rat spłaty według miernika wartości, jakim jest kurs waluty obcej. Stosowanie w tym celu różnych kursów nie ma zatem racjonalnego uzasadnienia. Bank nie ponosi bowiem żadnych kosztów zakupu waluty w celu wypłaty konkretnego kredytu udzielanego w złotych, ani kosztów jej sprzedaży na rzecz kredytobiorcy i nie powinien również oczekiwać ich zwrotu, jak i dodatkowego wynagrodzenia (zysku) z tytułu takich czynności. Uwaga ta jest aktualna w szczególności w odniesieniu do wszelkich umów kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, w ramach których koszty i wynagrodzenie banku powinny zawierać się w ramach prowizji, odsetek i ujętej w nich marży (stanowiących naturalny i najpowszechniejszy sposób wynagrodzenia za korzystanie z kredytu) oraz w ramach opłat za konkretne czynności bankowe związane z obsługą kredytu. Zastosowanie dwóch różnych kursów, z których jeden jest wyższy (kurs sprzedaży, według którego ustalana jest wysokość rat spłaty), prowadzi do sytuacji, w której kredyt wypłacony w walucie polskiej, a następnie ustalony w walucie obcej według kursu niższego (kursu kupna), przy spłacie staje się już kredytem w kwocie wyższej (bez uwzględnienia wahań kursowych samej waluty). Wysokość raty spłaty jest bowiem ustalona według kursu wyższego (sprzedaży), co oznacza, że suma tych rat (czyli wysokość kredytu pozostałego do spłaty z odsetkami) też jest wyższa niż obliczona z zastosowaniem kursu niższego (kursu kupna), jaki obowiązywał przy wypłacie. Najlepiej widać to na przykładzie, w którym spłata kredytu zaciągniętego w walucie polskiej, a waloryzowanego kursem waluty obcej, dokonywana byłaby tego samego dnia, w którym nastąpiła jego wypłata. Wypłacony w walucie polskiej kredyt zostałby w takim przykładzie przeliczony na walutę obcą według kursu niższego (jakim jest kurs kupna danej waluty), po czym, aby dokonać jego całkowitej spłaty (bez odsetek) tego samego dnia należałoby wpłacić środki w walucie polskiej w wysokości wyższej jednak niż wypłacone tytułem kredytu. Wysokość kredytu do spłaty stanowiłaby bowiem iloczyn kwoty kredytu przeliczonego na walutę obcą i kursu sprzedaży tej waluty, czyli kursu wyższego niż użyty do przeliczenia wysokości kredytu po wypłacie. Jak widać, różnica w tym zakresie nie wynika jedynie z wahań kursu danej waluty (skoro przeliczenia następują tego samego dnia), a jest jedynie wynikiem zastosowania spreadu, który staje się w ten sposób dodatkowym i – zważywszy, że umowy kredytowe zawierane są na dłuższy czas, zaś wahania kursu są elementem przewidywalnym w niewielkim stopniu - nieznanym bliżej co do wysokości przy zawieraniu umowy wynagrodzeniem (zyskiem) banku.

Jeżeli takim zapisom towarzyszy postanowienie, że wysokość kursu sprzedaży, według którego będzie rozliczana spłata kredytu, ustalał będzie sam bank, może to prowadzić do sytuacji, w której np. chcąc uchronić się przed niekorzystnymi skutkami wahań kursowych danej waluty, względnie dążąc do podwyższenia swojego zysku, bank będzie arbitralnie podwyższać wysokość kursu sprzedaży, według którego rozlicza spłatę kredytu, w stosunku do wysokości rynkowej. Ryzyko takie wzrasta, gdy w umowie nie zostaną sprecyzowane jasne i obiektywne kryteria ustalania przez bank kursu waluty, przyjmowanego do rozliczania spłat kredytu w sposób, który pozwalałby kredytobiorcy na weryfikację poprawności kursu, a co za tym idzie sprawdzenie wysokości żądań banku (np. przez odwołanie do parametrów finansowych publikowanych lub znanych powszechnie). Brak takiej możliwości i zastrzeżenie dla banku wyłącznej kompetencji do ustalania wysokości kursu, według którego będzie rozliczana spłata kredytu i ustalana wysokość zobowiązania kredytobiorcy, jawiłyby się zatem jako rażąco naruszające interesy tego ostatniego. Narażałyby go bowiem na niczym w zasadzie nieograniczone żądania banku co do spłaty udzielonego kredytu i jego wysokości, zależne wszak wyłącznie od kursu waluty, do której waloryzowany jest kredyt, a którego wysokość zależy od woli banku.

Oceny tej nie zmienia ewentualna stabilność sposobu ustalenia marży ani konieczność stosowania przez bank rozmaitych zabezpieczeń, ani też sposób, w jaki bank pozyskuje środki na kredyty, czy też sposób wykazywania ich

w sprawozdaniach finansowych lub – najogólniej rzecz ujmując – sposób księgowania. Powtórzyć trzeba, że w przypadku umowy, której przedmiotem jest udzielenie kredytu w walucie polskiej, kurs waluty obcej jest stosowany jedynie w celu waloryzacji zobowiązania, a między kredytobiorcą a bankiem nie dochodzi w istocie do żadnych rozliczeń walutowych i powstania związanych z tym kosztów. Wszelkie zatem koszty, jakie bank ponosi w związku z udzieleniem kredytu, winny być mu rekompensowane

w ramach wynagrodzenia, jakim jest oprocentowanie kredytu, a nie ukrywane w formie spreadu, na którego wysokość kredytobiorca nie ma żadnego wpływu.

Z tych względów za rażąco naruszające interes powodów należy uznać te postanowienia umowy, które przewidywały przyjęcie kursu kupna i kursu sprzedaży

z tabeli kursów banku, jako zastrzegające dla banku swobodę kształtowania wysokości zobowiązania kredytowego. Nie ma przy tym znaczenia, czy z możliwości tej pozwany skorzystał. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy bowiem taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta. Bez znaczenia pozostaje również sposób wykonania umowy stron w tym zakresie, w szczególności to, czy kursy stosowane u pozwanego w jej trakcie odpowiadały rynkowym.

Bez znaczenia dla powyższych ocen jest bezsporny fakt zawarcia aneksu do umowy. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega bowiem badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

To samo dotyczy wskazywanych przez pozwanego bezspornych, wielokrotnych zmian regulaminu, które następowały w kolejnych latach, ze szczególnym naciskiem na zmianę dokonaną w 2016 r. Niezależnie od tego trzeba wskazać, że dokonane tu zmiany nie uchyliły mankamentów zawartego w umowie sposobu ustalania kursów, ponieważ nadal były sformułowane w sposób zupełnie nieczytelny dla konsumenta, nie dając mu możliwości przewidzenia, ile może wynosić wysokość jego świadczenia na przyszłość.

W ocenie Sądu, wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalane przez jedną ze stron umowy (bank), nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami, a w zakresie przewidującym do rozliczenia wypłat kurs kupna, a do rozliczenia spłat kurs sprzedaży - ustalane samodzielnie przez bank – kształtowały zobowiązanie powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. W konsekwencji, zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. charakter niedozwolony miały następujące postanowienia umowne wymienione w ostatecznym żądaniu powodów: § 2 ust. 1 zd. drugie, § 6 ust. 6 (ale jedynie fragment: „uwzględniając możliwe wahania kursowe w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej”, ponieważ wcześniejsza część tego przepisu nie odnosi się w ogóle do mechanizmu indeksacji), § 14 ust. 1 umowy opisanej w punkcie I. wyroku, a także: § 2 pkt 2 i 12, § 7 ust. 4, § 9 ust. 2 (ustęp 1 nie podlega ustaleniu bezskuteczności, ponieważ nie odnosi się w ogóle do mechanizmu indeksacji), § 11 ust. 1 i 2 oraz § 23 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) nr (...).

A. objęty jest nie tylko zakres umowy odnoszący się do kursów tabeli banku, lecz indeksacja jako mechanizm w ogóle. W tym zakresie Sąd podziela dalsze wywody Sądu Najwyższego ze wskazanego wyżej wyroku z 7 listopada 2019 r. (IV CSK 13/19). Podobnie jak w stanie faktycznym rozpatrywanym w tymże wyroku, tak i tutaj, nie zostało określone, w którym dniu kredyt zostanie przewalutowany (saldo ze złotych na (...)) i według jakiego poziomu waluty; nie zostały określone zasady ustalania kursu waluty obcej stosowanego przez bank; tego typu postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, w rażący sposób naruszając jego interesy, co przesądza o abuzywności spornych postanowień. Wnioski wynikające z wyroków Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r.

(I CSK 242/18) i z 7 listopada 2019 r. (IV CSK 13/19) idą w podobnym kierunku i dają się zastosować w niniejszej sprawie. Otóż wynika z nich, że eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do upadku umowy w pozostałym zakresie. Dla oceny tej kwestii nie ma bezpośredniego znaczenia fakt, czy wymieniona klauzula określała świadczenie główne stron. Należy wprawdzie przyznać, że eliminacja postanowienia określającego takie świadczenie

częściej prowadzić będzie do upadku umowy w całości niż eliminacja postanowienia niezwiązanego ze świadczeniem głównym, ale fakt ten sam w sobie jest bez znaczenia, jeżeli na podstawie pozostałych postanowień możliwe jest określenie praw i obowiązków stron. W stanie faktycznym sprawy było to możliwe, gdyż umowa po eliminacji klauzul abuzywnych nadal zawiera wszystkie elementy konieczne dla określenia treści stosunku prawnego, a w szczególności kwotę kredytu w złotych, okres kredytowania i terminy spłaty oraz wysokość oprocentowania. Eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do zmiany wysokości i zasad ustalania oprocentowania. W praktyce oznacza to, że kredyt oprocentowany jest w dalszym ciągu według stosowanych na ogół dla (...) stawek LIBOR, mimo że z umowy wyeliminowane zostaje wszelkie powiązanie wysokości świadczeń z walutą inną niż polska. Nie ma tu znaczenia fakt, że bank być może nie ustaliłby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki LIBOR, gdyby był świadomy abuzywności klauzuli waloryzacyjnej. Dlatego bezprzedmiotowe było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia ekonomicznego sensu i genezy przywiązania stawki LIBOR wyłącznie do kredytów odwołujących się do waluty obcej. Decydujące jest nie podłoże sformułowania umowy, lecz to, czy po wycięciu z niej wadliwych fragmentów umowa jest wykonalna w pozostałym zakresie, a odpowiedź na to w tej sprawie jest pozytywna. Kryterium hipotetycznej woli stron mogłoby mieć znaczenie na tle art. 58 § 3 k.c., którego - jak wyżej wskazano - nie można stosować w odniesieniu do skutków eliminacji niedozwolonych postanowień umownych. Wniosek o stosowaniu dotychczasowych zasad oprocentowania kredytu wynika wprost z treści art. 385¹ § 2 k.c. i jest skutkiem wyeliminowania z umowy wyłącznie postanowienia uznanego za abuzywne. Modyfikacja przy takiej okazji innych postanowień umowy byłaby sprzeczna zarówno z tym przepisem, jak i z przedstawionym powyżej orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE, z którego wynika zakaz zmieniania przez sąd postanowień umowy. Jeżeli zakaz ten dotyczy bezpośrednio postanowienia uznanego za abuzywne, to tak samo, a nawet tym bardziej, musi obejmować także inne postanowienia umowy, które jedynie pośrednio wiążą się z postanowieniem abuzywnym. Nie wydaje się przy tym, aby wyciągnięty tu wniosek o konieczności stosowania oprocentowania wyrażonego według stawek LIBOR stanowił zbyt surową sankcję dla banku stosującego niedozwolone postanowienia umowne. Zresztą pojęcie sankcji w podobnych sprawach powinno mieć znaczenie drugoplanowe.

Podobnie więc jak w stanach faktycznych rozpoznawanym w ww. wyrokach, skutek niedozwolonego charakteru postanowień składających się na klauzulę waloryzacyjną kredyt udzielony powodom należało uznać za kredyt złotowy niezawierający takiej klauzuli - spłacany w złotych w terminach przewidzianych w umowie i z zastosowaniem przewidzianego tam oprocentowania.

Dalej umowa stron może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Nadal znana jest kwota i waluta kredytu (PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz dotychczas określone oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współzycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Roszczenia o ustalenie nieważności lub ustalenie bezskuteczności umowy czy poszczególnych jej zapisów nie podlegają przedawnieniu. Przedawnienie nie dotyczy też roszczenia powodów o zapłatę, skoro ramy czasowe zakreślone w pozwie dla tego roszczenia nie wykraczają poza obowiązujący dla tego stosunku prawnego ogólny 10-letni okres przedawnienia.

Podsumowując, należy uznać, że nie ma podstaw do przyjęcia, że umowa jest nieważna lub nieistniejąca. Umowa istnieje i jest ważna w swym głównym, pozbawionym mechanizmu indeksacji kształcie, ponadto dokonana przez Sąd wykładnia umowy pozwala na ustalenie treści stosunku prawnego oraz na prawidłowe wykonanie umowy. Dlatego żądanie główne dotyczące ustalenia nieważności umowy zostało oddalone na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 69 prawa bankowego oraz art. 58 § 3 i art. 353¹ k.c. Na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 385¹ k.c. uwzględniono natomiast prawie w całości żądanie ewentualne - o ustalenie bezskuteczności poszczególnych postanowień umowy i regulaminu. Zupełne oddalenie żądania głównego i częściowe (choć minimalne) oddalenie pierwszego żądania

ewentualnego wywołało konieczność rozpoznania drugiego żądania ewentualnego – dotyczącego zapłaty. Z przyczyn omówionych wyżej nie można uznać umowy za nieważną, a tylko takie uznanie było podstawą prawną i faktyczną roszczenia

o zapłatę. Powodowie wyraźnie wskazali w pozwie, że zapłaty dochodzą w postaci zwrotu sumy wszystkich spełnionych świadczeń za podany okres jako rat pochodzących z nieważnej umowy i że zgłaszają to żądanie tylko na wypadek uznania przez Sąd, że umowa jest nieważna, lecz brak podstaw do ustalenia tego wobec braku interesu prawnego powodów. Podstawą omawianego żądania powodów nie była bezskuteczność postanowień umownych, dlatego nie było podstaw, by żądanie to rozpoznawać pod tym kątem (stanowiłoby to orzeczenie ponad żądanie). Zresztą, dla zasądzenia zapłaty konieczne byłoby wykazanie przez powodów nie tylko sumy spełnionych świadczeń (w tej sprawie bezspornej, bo niekwestionowanej przez bank), lecz również różnicy pomiędzy nią, a sumą świadczeń należnych pozwanemu po wyeliminowaniu postanowień abuzywnych (a więc po „(...)” umowy), a to nie nastąpiło. Podstawa rozstrzygnięcia w tej części: art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. Jedynie kwota żądania przez powodów w (...) została wykazana i byłaby gotowa do zasądzenia, gdyby była żądanie zapłaty opierało się na bezskuteczności postanowień umownych. Wówczas należałoby uznać, że decydująca przy ocenie jest treść umowy, nie aneksu, a bezskuteczność niektórych postanowień umowy i pozostawienie jej pozostałego kształtu z pozbawieniem jej wszelkich cech odnoszących się do waluty obcej, sprawiłyby, że aneks – zobowiązujący do spłaty w (...) pozbawiony byłby podstawy.

Powodowie, mimo oddalenia części ich żądań, wyszli z procesu z pełną wygraną. Formułowanie w podobnych sprawach żądań ewentualnych wynika

z niepewności powodów, w którym kierunku pójdzie rozumowanie Sądu w danym składzie. Dlatego nie liczba oddalonych żądań, lecz ostateczny (z lotu ptaka) wynik sprawy powinien decydować o tym, czy daną stronę uznać za wygrywającą. Powodowie skutecznie podważyli kredyt (...) w pierwszym żądaniu ewentualnym.

Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona, która przegrała proces, obowiązana jest do zwrotu jego uzasadnionych kosztów na rzecz strony wygrywającej. Na koszty procesu po stronie powodów składały się: opłata od pozwu (1.000 zł), opłata za pełnomocnictwo (17 zł) i wynagrodzenie pełnomocnika w stawce wynikającej z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (5.400) zł. Łącznie daje to 6.417 zł.

·
sędzia Rafał Kubicki